

תאריך עדכון: 04/2019

ספר הבהיר: הספר הקבלי הראשון

מס' הקורס : 30280/01

המרצה : פרופ' ד. אברמס

סוג הקורס: הרצאה

שנת הלימודים: תש"פ

סמסטר: א'

היקף שעות: 2 ש"ש = 1 נ"ז

אתר הקורס באינטרנט :

א. מטרות הקורס (מטרות על / מטרות ספציפיות):

מטרת הקורס לשמש כמבוא לראשית הקבלה והופעת החיבור הקבלי הראשון הוא ספר הבהיר הנקרא גם מדרש של ר' נחוניא בן הקנה. בקורס זה נלמד את הרקע ההיסטורי והספרותי של תורת הסוד בישראל בימי הביניים, באשכנז, בצרפת ובספרד בראשית המאה הי"ג ונסקור את ספרות המחקר כדי לשרטט תמונה של הכתיבה הראשונה של הטקסטים שנודעים בשם הקבלה. עם זה נתמקד בגלגוליו של הספר הנודע בשם ספר הבהיר מאשכנז ועד הופעתו בידי המקובלים הראשונים. נקרא סעיפים רבים מספר הבהיר כדי להיכנס לעולמו הסתום של סודות ראשונים אלה ונפרש את הסעיפים לאור המחקר החדש.

ב. תוכן הקורס: (רציונל, נושאים)

הקורס יחולק למבוא על הרקע ההיסטורי והמחקרי ואז יעבור ללימוד יחד בטקסט של ספר הבהיר, תוך כדגי הרצאות ודיון סביב הטקסט.

מהלך השיעורים: (שיטות ההוראה, שימוש בטכנולוגיה, מרצים אורחים)

שיטת ההוראה היא הרצאות וקריאה יחד בטקסט בשיעור וקריאה בבית של קריאת החובה.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים: (רשימה או טבלה כדוגמת המצ"ב)

מס' השיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת	הערות
1	מבוא לקורס: ראשית הקבלה	שלום, ראשית הקבלה, הפרק הראשון	
2	מבוא לספר הבהיר המחקר של שלום	אידל, מבוא לספר הבהיר מהדורת אברמס	
3	מבוא לספר הבהיר המחקר החדש	אברמס, מבוא למהדורת ספר הבהיר	
4	ספר הבהיר: ענינים היסטוריים	אידל 'לבעיית'. מרוז, 'אור בהיר'	

	מהדורת ספר הבהיר	אילן - סעיפים 4, 14-15, 111, 64-67, 84-85	5
	מהדורת ספר הבהיר	אילן - סעיפים 4, 14-15, 111, 64-67, 84-85	6
	מהדורת ספר הבהיר	אילן - סעיפים 4, 14-15, 111, 64-67, 84-85	7
	מהדורת ספר הבהיר	שכינה, בת סעיפים 3, 52, 12, 36, 124, 90, 62, 43	8
	מהדורת ספר הבהיר	שכינה, בת סעיפים 3, 52, 12, 36, 124, 90, 62, 43	9
	מהדורת ספר הבהיר	שכינה, בת סעיפים 3, 52, 12, 36, 124, 90, 62, 43	10
	מהדורת ספר הבהיר	רע - סעיפים 1-2, 9-10, 107-113	11
	מהדורת ספר הבהיר	רע - סעיפים 1-2, 9-10, 107-113	12
	מהדורת ספר הבהיר	גוף - סעיפים 55, 114- 117	13
	מהדורת ספר הבהיר	גוף - סעיפים 55, 114- 117	14

ג. חובות הקורס:

דרישות קדם: אין

חובות / דרישות / מטלות:

נוכחות, עבודה בסוף הקורס

מרכיבי הציון הסופי (ציון מספרי / ציון עובר):
נוכחות, עבודה בסוף הקורס

ד. ביבליוגרפיה: (חובה/רשות)

ביבליוגרפיה (חובה)

אברמס, דניאל. ספר הבהיר על פי כתבי יד הקדומים עם דברי מבוא מאת משה אידל, לוס אנג'לס תשנ"ד
אברמס, דניאל. 'גרשם שלום וספר הבהיר', קבלה: כתב עת לחקר כתבי המיסטיקה היהודית כח (תשע"ג), עמ'
140-113

אידל, משה. 'לבעיית חקר מקורותיו של ספר הבהיר', מחקרי ירושלים במחשבת ישראל ו, ג-ד (תשמ"ז), עמ'
55-72.

ליבס, יהודה. 'בריכה ומלא בספר הבהיר, עיון מחודש', קבלה כא (תש"ע), עמ' 142-121.
מרוז, רונית. 'אור בהיר הוא במזרח: על זמנו ומקומו של מקצתו של ספר הבהיר', דעת 49 (תשס"ב), עמ' 137-180
פדיה, חביבה. 'שכבת העריכה הפרובנסאלית של ספר הבהיר', ספר היובל לשלמה פינס במלאת לו שמונים
שנה, ב (=מחקרי ירושלים במחשבת ישראל ט), ירושלים תש"ן, עמ' 139-164.

- שולם, גרשם. ראשית הקבלה וספר הבהיר, ערכה רבקה ש"ן, ירושלים, תשכ"ו.
- שולם, גרשם. ראשית הקבלה, ירושלים-תל אביב, תש"ח (בהיר: עמ' 23-65)
- שניידר, מיכאל. 'מיתוס השטן בספר הבהיר', קבלה כ (תשס"ט), עמ' 344-287
- Abrams, Daniel. 'The Interpolation of Marginal Glosses: 'The Shekhinah' and Theosophic Revisions of Early Manuscripts of the Book Bahir', *Kabbalistic Manuscripts and Textual Theory*, Jerusalem and Los Angeles, 2013, pp. 122-223.
- The Book of Bahir: Flavius Mithridates' Latin Translation, the Hebrew Text, and an English Version, edited by Saverio Campanini with a Foreword by Giulio Busi, Torino 2005
- Meroz, Ronit. 'A journey of initiation in the Babylonian layer of Sefer ha-Bahir', *Studia Hebraica*, Vol. VII (2007), p. 17-33
- Wolfson, Elliot. "The Tree That Is All: Jewish-Christian Roots of a Kabbalistic Symbol in *Sefer ha-Bahir*", *Journal of Jewish Thought and Philosophy* 3 (1993): 31-76.
- Wolfson, Elliot. 'Hebraic and Hellenistic Conceptions of Wisdom in *Sefer ha-Bahir*', *Poetics Today* 19 (1998), pp. 147-176.

פרובנס - רשות

אברמס, דניאל. ר' אשר בן דוד כל כתביו ועיונים בקבלתו ונוסף לו פירושי מעשה בראשית, של המקובלים
בפרובאנס ובגירונה, לוס אנג'לס תשנ"ו.

אידל, משה. 'התפילה בקבלת פרובנס', תרביץ סב (תשנ"ד), עמ' 265-286.
אידל, משה. 'הכוונה בתפילה בראשית הקבלה: בין אשכנז ופרובאנס', פרת יוסף: עיונים מוגשים לכבוד הרב
דר. יוסף שפרן, עורכים בצלאל שפרן אליהו שפרן, הובוקן ניו זשערסי, תשנ"ב, עמ' 1-14.
שולם, גרשם. הקבלה בפרובאנס (חוג הראב"ד ובנו ר' יצחק סגי נהור) הרצאותיו של פרופ' ג' שלום בשנת
תשכ"ג, ערכה רבקה ש"ן, ירושלים, תשכ"ג, נדפס מחדש ד"צ, ירושלים תשל"ו.
שולם, גרשם. ראשית הקבלה, ירושלים-תל אביב, תש"ח (פרובנס: עמ' 66-126)

ביבליוגרפיה נוספת - רשות

גרינולד, א. 'המציאות המדרשית: מדרשות חז"ל לדרשות המקובלים', מחקרי ירושלים במחשבת ישראל ח
(תשמ"ט), עמ' 255-298.

גוטליב, הקבלה בסוף המאה הי"ג, ערך לפי הרצאות, יהודה ליבס, ירושלים, תשכ"ט.
הוס, בועז. 'ספר הבהיר', תרביץ סה (תשנ"ו), עמ' 333-340
וינשטוק, ישראל. 'המחקר במבוכיו סביב לספר הבהיר', סיני נ', תשכ"ב, עמ' תמא-תנ. נדפס מחדש בספרו,
במעגלי הנגלה והנסתר: מחקרים בתולדות הפילוסופיה והמסורת בישראל, ירושלים, תשל"ל, עמ' 35-50.
ליבס, יהודה. 'כיצד נתחבר ספר הזוהר', ספר הזוהר ודורו, עורך, יוסף דן, = מחקרי ירושלים במחשבת ישראל
ח, תשמ"ט, עמ' 1-72.

מאק, ח. 'במדבר רבה וראשית הקבלה בפרובנס', אשל באר שבע ד, עמ' 78-94.
מרגליות, ראובן (מהדיר). ספר הבהיר, ירושלים, תשי"א, תשל"ח.
פדיה, חביבה. השם והמקדש במשנת ר' יצחק סגי נהור, ירושלים: הוצאת מאגנס, תשס"א.
קלוגמאנן, יואל (מהדיר). פירוש הרוקח על התורה... ובראשו ספר החכמה, בני ברק, תשמ"ו, ארבעה כרכים
..... פירוש רבינו אפרים על התורה - פירוש רבינו אפרים על התורה, ירושלים, תשנ"ג.
שולם, גרשם. פרקי יסוד בהבנת הקבלה וסמליה, ירושלים, תשמ"א.
..... פרקים לתולדות ספרות הקבלה, ירושלים, תרצ"א.
..... הקבלה בגירונה (פרקים בתולדות הקבלה בספרד) ערך לפי הרצאות, ד"ר י. בן-שלמה, ירושלים
תשכ"ד.

..... 'קבלות ר' יעקב ור' יצחק בני ר' יעקב הכהן', מדעי היהדות, ב' תרפ"ז עמ' 163-295; יצא לאור
לחוד: קבלות ר' יעקב ור' יצחק בני ר' יעקב הכהן ירושלים, תרפ"ז, עמ' [א]-[קלא].
..... 'שרידיים חדשים מכתבי ר' עזריאל מגירונה', ספר זכרון לאשר גולאק ולשמואל קליין ז"ל, ירושלים,
תש"ב, עמ' 201-222.

_____ . "תעודה חדשה לתולדות ראשית הקבלה", ספר ביאליק, ערך יעקב פיכמן, תל-אביב, תרצ"ד, עמ' 141-162.

תשבי, ישעיה. חקרי קבלה ושלוחותיה: מחקרים ומקורות, כרך א': ירושלים, תשמ"ב.
_____. פירוש האגדות לרבי עזריאל: מראשוני המקובלים בגירונה, ירושלים, תש"ג; נדפס מחדש ד"צ, ירושלים, תשמ"ב.

Abrams, Daniel. 'Critical and Post-Critical Textual Scholarship of Jewish Mystical Literature: Notes on the History and Development of Modern Editing Techniques', *Kabbalah: Journal for the Study of Jewish Mystical Texts* 1 (1996), pp. 17-71.

Dan, Joseph. 'Midrash and the Dawn of Kabbalah', *Midrash and Literature*, eds. G. Hartman and S. Budick, New Haven 1986, pp. 127-139.

Peter Schaefer, 'Daughter, Sister, Bride and Mother: Images of the Femininity of God in the Early Kabbalah', *Journal of the American Academy of Religion* (2000), pp. 221-242

Scholem, Gershom. *Das Buch Bahir*, Leipzig, 1923.

_____. *Origins of the Kabbalah*, Philadelphia, 1987. (sections on the Bahir)

_____. "The Concept of Kavvanah in the Early Kabbalah," *Studies in Jewish Thought: An Anthology of German Jewish Scholarship*, edited by A. Jospe, Detroit, 1981, pp. 162-180.

Sendor, Mark. 'The Emergence of Provençal Kabbalah: Rabbi Isaac the Blind's Commentary on Sefer Yezirah', Ph.D. dissertation, Harvard University 1994.

Verman, Mark. *The Books of Contemplation: Medieval Jewish Mystical Sources*, Albany 1992, 166-173.

Wolfson, Elliot. 'By Way of Truth: Aspects of Nahmanides' Kabbalistic Hermeneutic', *AJS Review* 14 (1989), pp. 103-178.

Wolfson, Elliot. 'Woman – The Feminine as Other in Theosophic Kabbalah: Some Philosophic Observations on the Divine Androgyne', *The Other in Jewish Thought and History: Constructions of Jewish Identity and Culture*, ed. L. Silberstein and R. Cohn, New York 1994, pp. 166-204

ספרי הלימוד (textbooks) וספרי עזר נוספים:

ספר הבהיר על פי כתבי יד הקדומים, תשנ"ד

חומר מחייב למבחנים:

קריאת החובה הרשומה למעלה